

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Προπτυχιακή Εργασία στο μάθημα των Εφαρμογών Δημοσίου
Δικαίου

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΚΩΤΣΙΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
A.M.:1340200300235
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2007-2008

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ
ΜΑΪΟΣ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....4

1. Οριοθέτηση του θέματος-Στόχοι της εργασίας.....	5
2. Όροι και Ορολογία.....	5
3. Ιστορική Αναδρομή.....	5
4. Σημασία	7

II. ΚΥΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....9

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α : Γ Ε Ν Ι Κ Ο Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ο

1. Ορισμός.....	10
2. Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί-Παραδείγματα.....	11
3. Άσκηση στη Γενική σχέση- Οριοθετικές ρήτρες.....	12
i. Νομιμότητα.....	13
ii. Κοινωνικότητα.....	14
iii. Χρησιμότητα.....	14

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β : Σ Υ Ν Τ Α Γ Μ Α Τ Ι Κ Η Π Ρ Ο Σ Τ Α Σ Ι Α

1. Η Διπλή Συνταγματική Προστασία.....	16
2. Η Συνταγματική Αρχή.....	16
3. Το Συνταγματικό Δικαίωμα.....	17
3α. Μερικότερες Ελευθερίες.....	17
3β. Διαστάσεις του Δικαιώματος.....	19
3γ. Φορείς.....	20
3δ. Σχέση με άλλες διατάξεις	20

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Γ : Ε Ι Δ Ι Κ Α Θ Ε Μ Α Τ Α

1. Περιορισμοί.....	22
2. Η Ιδιωτική Ζωή στην Ποινική σχέση.....	23
3. Ιδιωτική Ζωή και Κατάσταση Πολιορκίας.....	24
4. Ιδιωτική Ζωή και Μισθωτική Σχέση.....	24
5. Ιδιωτική Ζωή και Οικογένεια	25

6. Ιδιωτική Ζωή και Σεξουαλική Ελευθερία.....	28
7. Ιδιωτική Ζωή και Κληρονομική Σχέση.....	29
8. Ιδιωτική Ζωή και ΜΜΕ/ Τύπος.....	30
9. Ιδιωτική Ζωή και Αποδεικτικά Μέσα.....	32
III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	34
IV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ- SUMMARY.....	36
V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	37
1.Τυπική.....	37
2. Ηλεκτρονική.....	38
VI. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	38
VII. ΛΗΜΜΑΤΑ.....	39

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ- ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα εργασία θα αναφερθεί στην ιδιωτική ζωή, όπως αυτή αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται (διπλά όπως θα δούμε) από το ελληνικό Σύνταγμα. Θα γίνει προσπάθεια να οριστεί η έννοια της ιδιωτικής ζωής, καθώς και να οριοθετηθεί αυτή. Παράλληλα, θα εξεταστεί εάν, υπό ποιες προϋποθέσεις, και σε ποιο βαθμό μπορεί να περιοριστεί η ιδιωτική ζωή. Τι συνιστά ανεπίτρεπτο περιορισμό, δηλαδή προσβολή αυτής. Τέλος, θα γίνει συνοπτική προσέγγιση διαφορών ειδικών θεμάτων, σχετικά με την ιδιωτική ζωή παράλληλα με νομολογιακά παραδείγματα και εφαρμογές.

2. ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Με τους όρους «ιδιωτική ζωή» ή «ιδιωτικός βίος» αποδίδονται οι όροι “privacy” (του αγγλικού και αμερικάνικου δικαίου), “Privatleben” (του γερμανικού δικαίου), και “vie privée” (του γαλλικού δικαίου)¹. Στην νομική πρακτική όμως χρησιμοποιούνται επίσης συναφείς όροι όπως «ιδιωτική σφαίρα» ή «σφαίρα του απορρήτου». Αντίστοιχα, σε ξένες έννομες τάξεις χρησιμοποιούνται όροι όπως “privacies of life” (του αγγλικού και αμερικάνικου δικαίου) ή “private life” ή “Privatsphäre-Privatheit” (του γερμανικού δικαίου) ή “intimite” και “sphere intime” (του γαλλικού δικαίου). Ευκολα λοιπόν μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι η ορολογία παρουσιάζει μεγάλη ασάφεια κατά την απόδοσή της από τη μία γλώσσα στην άλλη, αλλά και κατά τη χρήση της από την επιστήμη και τα δικαστήρια.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Το αίτημα προστασίας του ιδιωτικού βίου εμφανίστηκε μετά από μία μακρά διαδικασία εξέλιξης των ανθρωπίνων κοινωνιών από το στάδιο της απλής επιθυμίας «απομόνωσης» ως το στάδιο της διαμόρφωσης συγκεκριμένου

¹ Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 59.

αιτήματος νομικής αναγνώρισης και προστασίας ατομικού αυθύπαρκτου δικαιώματος. Παρακάτω θα επιχειρηθεί μια συνοπτική παρουσίαση της εξελικτικής αυτής πορείας:

A) Αρχαϊκές Κοινωνίες

Στην πρωτόγονη κοινωνία δεν ξεχωρίζει η συμπεριφορά της ανθρώπινης μονάδας, αλλά επικρατεί η ομάδα. Το άτομο έτσι αναπτύσσεται ως αδιάσπαστο μέρος ενός όλου, η αυθυπαρξία του δε είναι κάτι το αυτονόητο και φυσικό¹. Αυτό που σήμερα νοείται ως «εγώ» του ανθρώπου χάνεται για τον πρωτόγονο μέσα στην ομαδική δράση. Εντούτοις, ακόμα και σ'αυτήν την κοινωνία όπου η ομάδα κυριαρχεί η έννοια του ιδιωτικού απορρήτου δεν παύει να υπάρχει έστω με τη μορφή της επιθυμίας και της ανάγκης για απομόνωση και για απόσταση από τους άλλους.

B) Αρχαία Ελλάδα

Στην αρχαία Ελλάδα, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη η ελευθερία του ιδιωτικού βίου δεν ήταν νοητή. Αντίθετα, βαρύνουσα είναι η πατρίδα, το κράτος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Αριστοτέλη, ο οποίος στο έργο του εκθειάζει τον άνθρωπο ως «ζών πολιτικών» και κατ'επέκταση απουσιάζει εντελώς η ιδέα της ιδιωτικής ζωής. Στην αρχαιοελληνική κοινωνία, η αντίληψη της ελευθερίας είναι συλλογική και το γενικό συμφέρον υπερβαίνει πάντοτε το ατομικό². Η έννοια της «ιδιωτικής ζωής» δεν υπάρχει, πάρα μόνο συναντάμε τη διάκριση του «οίκου» από τη ζωή και την οργάνωση της Πόλης. Άλλο παράδειγμα εντοπίζουμε στην Πολιτεία του Πλάτωνα όπου το άτομο δεν είναι τίποτα άλλο από ένα μέρος, ένα συστατικό της πολιτείας, χωρίς δικαίωμα εξουσίασης του σώματός του, επιλογής συντρόφου ή ανατροφής των παιδιών του. Καταλύονται δηλαδή βασικές προϋποθέσεις του ιδιωτικού βίου, όπως είναι η οικογένεια.

Γ) Ρώμη και Μεσαίωνας

Στην Αρχαία Ρώμη περισσότερο προστατεύονται ηθικές αξίες σε σχέσεις ιδιωτικές, παρά ατομικά δικαιώματα ως εκφάνσεις αυτοκαθορισμού του προσώπου ανεξάρτητα από την κρατική εξουσία. Η Respublica καταλαμβάνει και επιτηρεί τα πάντα, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικής ζωής³. Αλλά και ο Μεσαίωνας δεν σηματοδοτεί μια διαφορετική αντιμετώπιση στο θέμα αυτό. Οι

¹ Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 24.

² Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 28.

³ Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 34.

άνθρωποι ζουν σε άθλιες συνθήκες και η φεουδαρχική κοινωνία αγνοεί την υποκειμενικότητα του ατόμου. Και πάλι αυτό δεν νοείται μόνο και αυθύπαρκτο, αλλά αναπόσπαστο μέλος μιας ομάδας. Κατ'επέκταση, ιδιωτική ζωή δεν είναι νοητή. Επίσης, κατά την κυρίαρχη μεσαιωνική θεολογική αντίληψη «τίποτα δεν είναι κρυφό από το Θεό»¹. Ο ατομικός βίος είναι έτσι απόλυτα διαφανής.

Η εξάπλωση όμως και επικράτηση του Χριστιανισμού συντέλεσε σταδιακά και στην αλλαγή της αντίληψης για την έννοια της ιδιωτικής ζωής. Αναγάγοντας την ανθρώπινη αξία σε κέντρο της διδασκαλίας του και τον άνθρωπο σε θέση δεσπόζουσα, ο Χριστιανισμός προώθησε μια ισοδύναμη σχέση με το Θεό, όσο και την ανεξαρτητοποίηση της θρησκείας από την κοσμική εξουσία. Το άτομο είναι πλέον υπεύθυνο της προσωπικής του ηθικής.

Επιπλέον, με την επικράτηση του Διαφωτισμού και τη συνακόλουθη διατύπωση των θεωριών περί «κοινωνικού συμβολαίου» και «φυσικών δικαιωμάτων» άρχισε σταδιακά να ξεχωρίζει το Κράτος από το άτομο². Παρολαυτά οι φιλόσοφοι του 18^{ου} αιώνα δεν είναι ακόμη ώριμοι να αναγνωρίσουν ένα δικαίωμα στον ιδιωτικό βίο.

Δ) Νεότερη Περίοδος (19^{ος}-20^{ος} αι.)

Μετά τη βιομηχανική επανάσταση και με την συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, αρχίζει πλέον να αναδύεται το αίτημα για προσωπική, ιδιωτική ζωή. Η αιτία αυτού πρέπει να αναζητηθεί στη νέα μορφή οργάνωσης των κοινωνιών. Οι κάτοικοι των μεγάλων πόλεων έχουν λίγες προσωπικές επαφές, η ανωνυμία και το απόρρητο κυριαρχούν. Επιπλέον, καθώς η ατομική ιδιοκτησία αποτελεί τη βάση του νομικού πλαισίου των ανθρωπίνων σχέσεων, η αναγωγή της ιδιωτικής ζωής σε έννομο αγαθό προστατεύει την άρχουσα τάξη από τη δημοσιοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων και διαφυλλάσσει κατ'αυτόν τον τρόπο την κατεστημένη νομιμότητα από τις αντιδράσεις των μη κοινωνικά ευνοημένων. Μέσα σε αυτό το κλίμα λοιπόν, η ανωνυμία και το ιδιωτικό απόρρητο αποκτούν την ιδιότητα του εννόμου αγαθού³.

4. ΣΗΜΑΣΙΑ

Η σημασία που έχει το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής είναι αυξανόμενη ενόψει της εξέλιξης της σύγχρονης τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών μέσων παρακολούθησης. Κρυφές κάμερες, μυστική μαγνητοφώνηση συνομιλιών,

¹ Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 35.

² Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 37.

³ Κώστα Γ. Μαυριά, Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, σελ. 45.

«παγίδευση» τηλεφώνων είναι φαινόμενα όλο και πιο συχνά στις μέρες μας που ξεσηκώνουν πλήθος αντιδράσεων και συζητήσεων. Από την άλλη, αποκρουστικά εγκλήματα και παραβιάσεις του νόμου έρχονται στο φώς ακριβώς χάρη σε μέσα κρυφής παρακολούθησης και οι δράστες επικαλούνται την ιδιωτική τους ζωή και το προσωπικό τους απόρρητο προκειμένου να γλιτώσουν. Τα ζητήματα αυτά προβάλλουν οξύτερα, αν αναλογιστεί κανείς την τεράστια διάδοση του Διαδικτύου, που πλέον έχει μπει για τα καλά στις ζωές και στα σπίτια όλων μας. Όλα τα παραπάνω προκύπτουν κι από τις σχετικές συζητήσεις στην Ε' Αναθεωρητική Βουλή και από την νομοθετική ratio για τη θεσπίση του άρθρου 9 του Συντάγματος.¹

Αντιλαμβάνεται λοιπόν κανείς πόσο σημαντικό είναι να οριστεί σωστά και με ακρίβεια η έννοια της ιδιωτικής ζωής, αλλά και να βρεθεί ως προς ποιο σημείο και με ποιες προϋποθέσεις μπορεί το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή να περιοριστεί. Εξίσου σπουδαίο είναι τέλος να εντοπισθεί τι συνιστά προσβολή της ιδιωτικής ζωής και άρα είναι μη ανεκτή από την σύγχρονη ελεύθερη δημοκρατική τάξη.

¹ Κώστα Χ. Χρυσόγону, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 251.

II.ΚΥΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΓΕΝΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο προσδιορισμός της ιδιωτικής ζωής είναι κάτι ιδιαίτερα δύσκολο, ειδικά ενόψει του ότι και το Σύνταγμα δεν περιλαμβάνει κάποιον ορισμό. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε πολλά εγχειρίδια δεν περιλαμβάνεται ένας συγκεκριμένος ορισμός της ιδιωτικής ζωής, παρά μόνο γενικές περιγραφές και παραδείγματα¹. Όπως και όλες οι έννοιες, έτσι και αυτή της ιδιωτικής ζωής αποτελείται από «τύπο» και «ουσία», από «ύλη» και «πνεύμα», από “corpus” και “animus”, σύμφωνα με τη νομική θεωρία του «Μονισμού». Η θεωρία αυτή αντιλαμβάνεται την φύση του πράγματος² ως οντότητα ενιαία, ως ένα όλο αποτελούμενα από δύο μερικότερα μέρη (το corpus και το animus) κατά τέτοιο όμως τρόπο, που να το ένα από αυτά τα μέρη εκλείπει, τότε αναγκαστικά εκλείπει και το όλο. Τίποτα δεν αποτελείται αυτοτελώς μόνο από ύλη ή μόνο από πνεύμα.

Κατ'εφαρμογή των παραπάνω λοιπόν, και η νομική έννοια της ιδιωτικής ζωής αποτελείται από δύο, αδιάσπαστα ενωμένα μεταξύ τους στοιχεία, το corpus και το animus. Corpus, δηλαδή υλικό στοιχείο της ιδιωτικής ζωής είναι, σύμφωνα με την υποκειμενική θεωρία³, το σύνολο των υλικών ανθρωπίνων ενεργειών που γίνονται σε στενό κύκλο προσώπων. Ιδιωτική ζωή λοιπόν από την άποψη του corpus είναι η ζωή που το άτομο αφιερώνει στον εαυτό του και στα πρόσωπα του στενού περιβάλλοντος του. Το ποια ακριβώς πρόσωπα θα είναι αυτά, αν δηλαδή θα περιλαμβάνονται πρόσωπα του οικογενειακού μόνο ή και του (στενού ή όχι) φιλικού κύκλου, αυτό ανήκει στο άτομο να αποφασίσει. Ο κύκλος αυτός των προσώπων μπορεί έτσι να διευρυνθεί κατά τη βούληση του φορέα του δικαιώματος ιδιωτικής ζωής, πράγμα που θα οδηγήσει στη σταδιακή «δημοσιοποίηση» της ιδιωτικής ζωής. Ακόμα και τότε όμως, ο κύκλος αυτός δεν παύει να είναι συγκεκριμένος και αρκετά περιορισμένος, και να μην διευρύνεται αόριστα, διαφορετικά δεν μπορούμε πλέον να μιλάμε για ιδιωτική, αλλά για δημόσια ζωή.

Από την άλλη, το Animus της έννοιας της ιδιωτικής ζωής περιλαμβάνει ένα πιο ουσιαστικό στοιχείο αυτής, είναι το στοιχείο της ιδιωτικής υπόθεσης. Μια υπόθεση είναι ιδιωτική όταν αφορά τον ίδιο το φορέα του δικαιώματος ιδιωτικής ζωής, αλλά και το στενο του περιβάλλον, τον κοντινό του οικογενειακό και φιλικό κύκλο.

Κατά τη μονιστική θεωρία λοιπόν, και με τον συνδυασμό του corpus και του animus, μπορεί τελικά να δοθεί ο ακόλουθος ορισμός για την ιδιωτική ζωή: **«Ιδιωτική Ζωή είναι εκείνη που το άτομο διάγει με στενό κύκλο προσώπων**

¹ Κώστα Χ. Χρυσόγονου, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 251 επ.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Γενική Συνταγματική Θεωρία, σελ. 9.

³ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 29.

(corpus) και αφορά τον ίδιο και τα πρόσωπα αυτά, δηλαδή τις ιδιωτικές του υποθέσεις (animus)»¹.

Βασικό χαρακτηριστικό δηλαδή της ιδιωτικής ζωής είναι η ιδιωτικότητα, η κυριαρχία δηλαδή του φορέα του δικαιώματος στα διάφορα θέματα του βίου του και αντίστοιχα αποκλεισμός των άλλων από την επέμβαση σε αυτήν.

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Διάφοροι εννοιολογικοί προσδιορισμοί είτε στο corpus είτε στο animus βοηθούν στον ακριβέστερο καθορισμό της έννοιας της ιδιωτικής ζωής. Ένα χρήσιμο κριτήριο γι' αυτόν τον σκοπό είναι το τοπικό/γεωγραφικό κριτήριο. Πράγματι, η ιδιωτική ζωή συνήθως διεξάγεται σε συγκεκριμένο χώρο, αυτόν της κατοικίας, όχι όμως και αποκλειστικά σε αυτόν. Η συνταγματική προστασία ωστόσο της ιδιωτικής ζωής δεν ταυτίζεται, αλλά είναι πολύ ευρύτερη από την κατοχύρωση του ασύλου της κατοικίας, όπως θα αναπτυχθεί και σε επόμενες παραγράφους. Η ιδιωτική ζωή όμως μπορεί εξίσου να διεξάγεται και σε δημόσιο χώρο (για παράδειγμα μία συνάντηση σε ένα χώρο καφέ), όπως βέβαια αντίστοιχα και δημόσια ζωή μπορεί να διάγεται σε ιδιωτικό χώρο. Το γεωγραφικό κριτήριο λοιπόν μπορεί να συμβάλει στον καθορισμό της ιδιωτικής ζωής, όχι όμως κατ' αποκλειστικότητα, διαφορετικά μπορεί να οδηγήσει σε άτοπα.

Περαιτέρω, η ευρύτερη ιδιωτική ζωή του ατόμου διακρίνεται σε φανερή, μυστική και απόρρητη. Το Σύνταγμα προστατεύει όχι μόνο την μυστική, αλλά και τη φανερή ιδιωτική ζωή. Φανερή είναι η ιδιωτική ζωή που δεν αποκρύπτεται από τους άλλους, αλλά γίνεται δημόσια, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι τρέπεται σε δημόσια ζωή. Μυστική είναι η ζωή που διάγεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτυγχάνεται η απόκρυψη της από τους άλλους. Απόρρητη τέλος είναι η ιδιωτική ζωή η μυστική και προστατευόμενη. Επομένως δεν είναι απόρρητη, δηλαδή προστατευόμενη όλη η μυστική ιδιωτική ζωή, αλλά η τελευταία συνιστά ευρύτερη κατηγορία.²

Άλλη διάκριση της ιδιωτικής ζωής είναι η τριχοτόμηση της σε ατομική, οικογενειακή και εν στενή έννοια κοινωνική ιδιωτική ζωή. Η ατομική ζωή αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο στη ζωή του ίδιου του φορέα του δικαιώματος. Περιλαμβάνει τις συνήθειες και τις ιδιαιτερότητές του, τα χαρακτηριστικά του, τις προτιμήσεις του, τις προσδοκίες του, το παρελθόν του. Στην ατομική ιδιωτική ζωή ανήκει δηλαδή η εντελώς προσωπική ζωή και δραστηριότητα του ατόμου. Ειδικότερη και χαρακτηριστική έκφραση της ατομικής ιδιωτικής ζωής αποτελεί η σεξουαλική ζωή του ανθρώπου και υπάγεται οπωσδήποτε στη συνταγματική προστασία. Η οικογενειακή ζωή αναφέρεται στις

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος*, σελ. 27.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος*, σελ. 33.

σχέσεις του ατόμου με το στενό συγγενικό του περιβάλλον και στις πληροφορίες σχετικά με αυτές. Η εν στενή έννοια κοινωνική ζωή τέλος περιλαμβάνει τις σχέσεις του ατόμου με το φιλικό και το ευρύτερο συγγενικό του περιβάλλον. Αντίθετη με την ιδιωτική ζωή είναι η δημόσια ζωή, αυτή δηλαδή που διάγεται παρουσία πολλών προσώπων, σε ευρύτερο κοινό. Τέτοια ζωή είναι για παράδειγμα η πολιτική, η επαγγελματική, ή η καλλιτεχνική.¹ Είναι δηλαδή δημόσια η ζωή του ανθρώπου η κοινωνική ή επαγγελματική στο βαθμό που συμπεριλαμβάνει τις σχέσεις του με ανοιχτό συνήθως κυκλο ατόμων και αποσκοπεί να επηρεάσει τα «κοινά» ή «δημόσια» πράγματα².

Συνοψίζοντας λοιπόν, η «ιδιωτική σφαίρα» του ατόμου περιλαμβάνει τα ατομικά του χαρακτηριστικά, τις προτιμήσεις του, πληροφορίες για το παρελθόν του, την ερωτική του ζωή, ασθένειες δικές του και της οικογένειάς του, σωματικά ελαττώματα, ενδοοικογενειακές έριδες. Αντίθετα, η ανάπτυξη επαγγελματικής ή γενικότερα οικονομικής δραστηριότητας και μάλιστα σε χώρους εργασιακούς με την παρουσία τρίτων προσώπων δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στην έννοια της ιδιωτικής ζωής. Πρόκειται απλώς για ανάπτυξη προσωπικότητας και συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας κατά το άρθρο 5 του Συντάγματος.³

3. ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΧΕΣΗ-ΟΡΙΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ

Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και στο απαραβίαστο αυτής που κατοχυρώνει (όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο) το Σύνταγμα στο άρθρο 9 άσκειται καταρχήν στην λεγόμενη «Γενική Σχέση». Γενική σχέση ή Γενικό πεδίο εφαρμογής είναι το αντικειμενικό νομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται και υλοποιούνται σε όλη τους την έκταση, χωρίς ποτέ να περιορίζονται, κατ'αντιδιαστολή με το Ειδικό πεδίο εφαρμογής όπου τα συνταγματικά δικαιώματα και δύνανται, αλλά και επιβάλλεται πολλές φορές να περιοριστούν.

Η γενική σχέση επιτάσσει την γενική εφαρμογή, την ευρύτερη δυνατή εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων. Η γενική σχέση διακρίνεται περαιτέρω σε Γενική Κυριαρχική και Γενική Διαπροσωπική σχέση⁴: Γενική Κυριαρχική είναι η γενική σχέση που συνδέει το κράτος με όλους τους πολίτες που υπάγονται σ'αυτό. Γενική Διαπροσωπική σχέση είναι η σχέση που ενώνει όλα τα άτομα που συμβιώνουν σε μία κοινωνία, χωρίς αυτά να συνδέονται μεταξύ τους με κάποιον ειδικό νομικό δεσμό, όπως π.χ. μια σύμβαση.

Στη γενική σχέση το δικαίωμα έχει γενικό περιεχόμενο (κτήση και άσκηση), που είναι το ευρύτερο δυνατό περιεχόμενο που μπορεί να έχει. Ωστόσο αυτό δεν

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ.34.

² Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο:Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 390.

³Κώστα Χ. Χρυσόγονου, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 251 επ.

⁴ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ.48επ. και 54επ.

σημαίνει ότι το δικαίωμα μπορεί να λαμβάνει οποιαδήποτε μορφή, να είναι υπό αυτή την έννοια «ανεξέλεγκτο». Αντίθετα, το γενικό περιεχόμενο του κάθε δικαιώματος είναι αναγκαίο να προσδιορίζεται, να καθορίζεται από συγκεκριμένα κριτήρια. Τα κριτήρια αυτά είναι οι λεγόμενες «οριοθετικές ρήτρες». Αυτές διαγράφουν το περιεχόμενο του δικαιώματος, σχηματίζουν τον «μέγιστο κύκλο» του, αποτελούν «ρυθμίσεις οροφής». Σε καμία περίπτωση δεν συνιστούν περιορισμούς του δικαιώματος, αφού δεν συρρικνώνουν το περιεχόμενο αυτού, απλώς μας λένε ποιο ακριβώς είναι το περιεχόμενο αυτό, ως πού ακριβώς φτάνει η εξουσία που δίνει το δικαίωμα. Υπό αυτήν την έννοια, οι οριοθετήσεις του περιεχομένου του δικαιώματος προηγούνται λογικά και νομικά από τους τυχόν περιορισμούς αυτού.

Οριοθετήσεις επιβάλλονται στο περιεχόμενο όλων των δικαιωμάτων (αρχή της καθολικότητας των οριοθετήσεων)¹, αποτελούν γενικές ρυθμίσεις, πράγμα που σημαίνει ότι αρκεί η γενική προβλεψή τους στο συνταγματικό κείμενο και δεν είναι ανάγκη να επαναλαμβάνεται η διάταξη της οριοθέτησης ειδικά για κάθε συνταγματικό δικαίωμα. Οι βασικές οριοθετικές ρήτρες είναι τρεις και θεσπίζονται από το Σύνταγμα στα άρθρα 5 παρ.1 και 25: η ρήτρα της Νομιμότητας, η ρήτρα της Κοινωνικότητας και η ρήτρα της Χρηστότητας. Οι ρήτρες αυτές όμως, αποτελούν παράλληλα αντικειμενικές συνταγματικές αρχές, που αφορούν την γενικότερη ανθρώπινη δράση μέσα στο όλο δικαιοσύνη σύστημα. Αναλύονται δε κατά περίπτωση και σε μερικότερες.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή ασκείται στα πλαίσια που διαγράφουν οι τρεις βασικές οριοθετικές ρήτρες. Το περιεχόμενο της προστατευόμενης από το Σύνταγμα ιδιωτικής ζωής αναγκαστικά θα προσδιοριστεί και θα συγκεκριμενοποιηθεί από τις ρήτρες της νομιμότητας, της κοινωνικότητας και της χρηστότητας:

i. Νομιμότητα

Η αρχή της νομιμότητας επιτάσσει ότι η δράση όλων των κοινωνιών του δικαίου πρέπει να είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα και με τους σύμφωνους με αυτό νόμους.² Η νομιμότητα με αυτήν την έννοια είναι μια θεμελιώδης, όσο και αυτονόητη αρχή που διέπει τη σύγχρονη δημοκρατική έννομη τάξη. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα προστατευόμενα αγαθά που αποτελούν αντικείμενα των αντίστοιχων συνταγματικών δικαιωμάτων πρέπει εξ'ορισμού να είναι νόμιμα. Διαφορετικά κινδυνεύουμε να καταλήξουμε σε μία έννομη τάξη αντιφατική. Κι αυτό γιατί δεν είναι λογικά δυνατόν να αναγνωρίζει και να προστατεύει η έννομη τάξη ένα δικαίωμα που έχει αντικείμενο παράνομο. Η νομιμότητα του αντικειμένου του δικαιώματος είναι αυτονόητη.

Κατ'εφαρμογή αυτών λοιπόν, **το περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής μόνο νόμιμες πράξεις μπορεί να περιλαμβάνει και σε καμία περίπτωση παράνομες.** Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικής ζωής δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να προσφέρει άσυλο στην παρανομία.³ Η ιδιωτική ζωή λοιπόν που το

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 155.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 162.

³ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 31.

Σύνταγμα αναγνωρίζει μόνο (και αυτονόητα μάλιστα) νόμιμη μπορεί να είναι. Αυτό δίνει απάντηση και σε πολλά ζητήματα που βλέπουν συχνά το φως της δημοσιότητας και διχάζουν πολλές φορές τις γνώμες των δικαστών. Για παράδειγμα, ο πατέρας-«τέρας» που επί σειρά ετών κρατά κειδωμένη και κακοποιεί την κόρη του δεν μπορεί να επικαλεστεί την ιδιωτική του ζωή για να υπερασπισθεί τον εαυτό του, εάν οι πράξεις του αυτές έγιναν γνωστές μέσω κρυφής κάμερας. Η έννομη τάξη, εφόσον καταδικάζει τις πράξεις αυτές στο σύνταγμα αλλά και τους ποινικούς νόμους δεν μπορεί να εννοεί ταυτόχρονα ότι οι εν λόγω πράξεις αποτελούν περιεχόμενο ενός συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος. Αυτός ο ισχυρισμός είναι αντιφατικός και πάσχει λογικά και νομικά.

Ένα έγκλημα λοιπόν δεν συνιστά ιδιωτική ζωή για τον λόγο ότι γίνεται κρυφά. Μόνο η ιδιωτική ζωή που αποτελεί ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας¹ και όχι κατάπτωσης της μπορεί να νοηθεί ως προστατευόμενη από το Σύνταγμα και το σύνολο της έννομης τάξης ιδιωτική ζωή. Η οριοθέτηση αυτή είναι θεμελιώδους σημασίας προκειμένου να ολοκληρωθεί πλήρως το περιεχόμενο του προστατευόμενου αντικειμένου του συνταγματικού δικαιώματος.

ii. Κοινωνικότητα

Η δεύτερη αυτή γενική οριοθετική ρήτρα προκύπτει από την ίδια την κοινωνική συμβίωση. Εφόσον το δικαίωμα έχει λόγο ύπαρξης μόνο μέσα στην κοινωνία, αφού μόνο τότε υπάρχει, όταν αναγνωρίζεται από αυτήν, τότε ο κοινωνικός χαρακτήρας των δικαιωμάτων είναι δεδομένος². Ο άνθρωπος έχει δικαιώματα ταυτόχρονα ως άτομο αλλά και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου. Έτσι λοιπόν τα συνταγματικά δικαιώματα έχουν περιεχόμενο που καθορίζεται, διαμορφώνεται (δεν περιορίζεται, ελαττώνεται) αφενός από τα δικαιώματα των άλλων, αφετέρου από το γενικό συμφέρον.

Η ιδιωτική ζωή δηλαδή λαμβάνει τέτοιο περιεχόμενο, που να μην θίγει τα δικαιώματα των άλλων και το δημόσιο συμφέρον.

iii. Χρησιμότητα

Η τρίτη ρήτρα, η ρήτρα της χρησιμότητας περιλαμβάνει ειδικότερα τον σεβασμό των χρηστών ηθών, την τήρηση της καλής πίστης και την απαγορευση της κατάχρησης³. Το περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων καθορίζεται, διαμορφώνεται από την γενικότερη τιμιότητα και συνεπή συμπεριφορά που πρέπει πάντα να επιδεικνύουν τα άτομα σε μία πολιτισμένη και νομοκρατούμενη κοινωνία.

Αντίστοιχα λοιπόν και η έννοια της ιδιωτικής ζωής παίρνει τέτοιο περιεχόμενο, το οποίο συγκεκριμενοποιεί η ρήτρα της χρησιμότητας, με την έννοια της συμπεριφοράς του μέσου τίμιου ανθρώπου που ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ των κοινωνιών του δικαίου.

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ.31.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ.164.

³ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 171.

Ας σημειωθεί τέλος ότι πολλές φορές οι παραπάνω ρήτρες αλληλοεπικαλύπτονται, ή διεκδικούν ταυτόχρονη εφαρμογή. Όλες όμως είναι απαραίτητες προκειμένου να φτάσουμε στο σαφή προσδιορισμό της έννοιας της ιδιωτικής ζωής ως προστατευόμενο αγαθό του αντίστιχου συνταγματικού δικαιώματος, όπως θα αναπτυχθεί και στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

1. Η ΔΙΠΛΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Η επικράτηση της αντικειμενικής θεωρίας στη σύγχρονη έννομη τάξη επέφερε την μεταβολή των συνταγματικών δικαιωμάτων και ως προς ένα άλλο επίπεδο: πραγματοποιήθηκε μια στροφή προς την «αντικειμενική» τους διάσταση¹. Έτσι, μιλάμε τώρα για τη θεσμική διάσταση των συνταγματικών δικαιωμάτων και συνακόλουθα τη «θεσμική θεωρία». Τα συνταγματικά δικαιώματα ναί μεν πρωτοεμφανίστηκαν ως υποκειμενικά δίκαια, έχουν όμως πλέον προσλάβει και αντικειμενικό χαρακτήρα και προβάλλουν στη σύγχρονη έννομη τάξη ως «αντικειμενικό δίκαιο», ως βασικά αξιώματα.

Στη σύγχρονη έννομη ταξη τα συνταγματικά δικαιώματα έχουν **διπλή φύση, υποκειμενική, αλλά και αντικειμενική**. Αυτό σημαίνει ότι ανεξάρτητα από την συγκεκριμένη λεκτική διατύπωση όλες οι συνταγματικές διατάξεις κατοχυρώνουν ταυτόχρονα και αντικειμενικές αρχές και υποκειμενικά δίκαια. Η σύγχρονη προστασία που παρέχεται από το δίκαιο δεν γίνεται μόνο με την παροχή δικαιωμάτων, αλλά και με την αναγνώριση και με την λειτουργία θεσμών. Η δημιουργία δικαιωμάτων οδηγεί και στην αναγνώριση και προστασία θεσμών και αντίστροφα η αναγνώριση των θεσμών ενισχύει την προστασία δικαιωμάτων. Οι θεσμοί αποτελούν το πλαίσιο, το νομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο τα δικαιώματα ασκούνται, υλοποιείται το περιεχόμενό τους.

Εφαρμόζοντας λοιπόν την αντικειμενική θεωρία και ανεξάρτητα από την συγκεκριμένη νομικοτεχνική διατύπωση του, ορθό είναι να θεωρήσουμε ότι το άρθρο 9 του Συντάγματος αναγνωρίζει και προστατεύει την ιδιωτική ζωή τόσο ως αντικειμενικό θεσμό, όσο και ως υποκειμενικό δικαίωμα. Από τη μια η ιδιωτική ζωή ως νομικό πλαίσιο δράσης του ατόμου και από την άλλη το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής ως δικαίωμα του ατόμου που περιλαμβάνει και άλλες ειδικότερες ελευθερίες.

2. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

Ως αντικειμενική αρχή η ιδιωτική ζωή είναι ένας μερικότερος χώρος δράσης του ατόμου, ένα νομικό πλαίσιο άσκησης δικαιωμάτων. Η διαπίστωση αυτή είναι

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 41 επ.

ιδιαίτερα χρήσιμη στα πλαίσια της θεωρίας της θεσμικής αντίθεσης, που θα εξετασθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Η εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων δεν είναι απομονωμένη, αποκομμένη, αλλά συνδέεται και σχετίζεται οπωσδήποτε με τον «χώρο» μέσα στον οποίο το δικαίωμα ασκείται, που είναι το θεσμικό περιβάλλον άσκησης του δικαιώματος. Βάσει της διπλής συνταγματικής κατοχυρωσης, ένας τέτοιος χώρος, ένα θεσμικό περιβάλλον άσκησης συνταγματικών δικαιωμάτων είναι και η ιδιωτική ζωή.

3. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Η διπλή συνταγματική κατοχύρωση συνεπάγεται την αναγνώριση της ιδιωτικής ζωής και ως υποκειμενικού δικαιώματος. Καθένας έχει δικαίωμα, δηλαδή απονεμόμενη από το δίκαιο εξουσία, να έχει ιδιωτική ζωή με την έννοια και τα όρια που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η ιδιωτική ζωή σύμφωνα με το άρθρο 9 του Συντάγματος είναι απαραβίαστη. Αυτό αναλύεται σε μερικότερες ελευθερίες. Επίσης, ως σύγχρονο δικαίωμα έχει τρεις διαστάσεις, την αμυντική, την προστατευτική και τη διασφαλιστική και κατ'αυτόν τον τρόπο διαφοροποιούνται και οι φορείς και οι αποδέκτες του:

3α. Μερικότερες Ελευθερίες

Η διακήρυξη του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής σημαίνει από τη σκοπιά του ατομικού δικαιώματος ότι πρόκειται για ένα χώρο στον οποίο το άτομο δικαιούται να κυριαρχεί μόνο αυτό. Το απαραβίαστο σημαίνει την αναγνώριση στον φορέα του δικαιώματος μερικότερες ελευθερίες, που όλες μαζί συνθέτουν το περιεχόμενο των εξουσιών του δικαιώματος. Τέτοιες είναι:

Α)ελευθερία διαμόρφωσης της ιδιωτικής ζωής: Αυτό σημαίνει ότι το άτομο μπορεί να ζει όπως θέλει, να έχει τις προτιμήσεις του, να παίρνει ελεύθερα τις αποφάσεις για τα ζητήματα που ανάγονται στην ιδιωτική του σφαίρα, να κάνει ανεμπόδιστα τις προσωπικές του επιλογές¹. Οι επιλογές ωστόσο και οι αποφάσεις της ιδιωτικής ζωής είναι ελεύθερες στο μέτρο που ανταποκρίνονται στους προσδιορισμούς που θέτουν οι τρεις οριοθετικές ρήτρες και ο καθορισμός γενικότερα της έννοιας της ιδιωτικής ζωής. Για παράδειγμα δεν μπορεί κάποιος που ασελγεί σε ανηλίκους να επικαλεστεί την ελευθερία διαμόρφωσης της ιδιωτικής του ζωής. Εφόσον η ιδιωτική του ζωή είναι παράνομη, παύει να

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 34.

εμπίπτει στην έννοια του προστατευόμενου αγαθού του άρθρου 9 του Συντάγματος, και άρα ούτε για ελευθερά διαμορφώσεως μπορούμε να μιλάμε.

Αναγκαία συνέπεια της ελευθερίας διαμορφώσεως της ιδιωτικής ζωής είναι για παράδειγμα και η απαγόρευση της αναγκαστικής συμβίωσης ή συστέγασης. Κανείς, ούτε καν το κράτος με τυπικό νόμο (θα ήταν αναμφίβολα αντισυνταγματικός) δεν μπορεί να αναγκάσει άλλον σε αναγκαστική συγκατοίκηση, παρά μόνο στα πλαίσια του απλού περιορισμού του δικαιώματος ιδιωτικής ζωής σε μια ειδική σχέση και όσο ο αιτιώδης σύνδεσμος επιτρέπει κάτι τέτοιο. (πχ στην ειδική σχέση του νόμιμου ποινικού κολασμού)¹. Η ελευθερία του ατόμου να επιλέγει αν και με ποιους θα συμβιώνει είναι θεμελιώδης πλευρά του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής.

Β)ελευθερία απόκρυψης ή αποκαλύψης της ιδιωτικής ζωής: αυτό σημαίνει ότι εναπόκειται στο ίδιο το άτομο το αν θα αποκαλύψει ή θα κρύψει την ιδιωτική του ζωή και κανείς, το κράτος ή ιδιώτης δεν μπορεί να τον αναγκάσει να την δημοσιοποιήσει παρά τη θέληση του (εκτός βέβαια αν έχουμε περίπτωση αιτιώδους, άρα απλού περιορισμού, όπως θα δούμε παρακάτω). Καθένας δικαιούται να κρατά μυστικές τις ιδιωτικές του υποθέσεις και δεν υποχρεούται να τις αποκαλύψει αν δεν το επιθυμεί. Αυτό συνεπάγεται αναγκαστικά και τα αμέσως επόμενα.

Γ)απαγόρευση οποιασδήποτε οπτικοακουστικής παρακολούθησης: εφόσον το άτομο είναι ελεύθερο να κρατάει μυστική την ιδιωτική του ζωή αν αυτό επιθυμεί, κατά συνέπεια δικαιούται να αποκρούει την κάθε είδους και μορφής παρακολούθηση της ζωής του και των σχέσεων με τα κοντινά του πρόσωπα με κάθε οπτικό και ακουστικό μέσο (κάμερες, μαγνητόφωνα, «κοριοί» στα τηλέφωνα, προσληψη ιδιωτικού «ντετεκτιβ»-ερευνητή). Αυτή ήταν άλλωστε και η ratio της θέσπισης του άρθρου 9 του Συντάγματος στην αναθεώρηση του 2001.²

Δ)απαγόρευση χρήσεως μεθόδων που εκβιάζουν την αποκάλυψη ιδιωτικών του υποθέσεων παρά την θέληση του ατόμου: ανάλογα με τα παραπάνω, πρέπει να κριθεί ως αντίθετη στο Σύνταγμα η χρήση μεθόδων και συσκευών που οδηγούν το άτομο να αποκαλύπτει αντίθετα με τη βουλησή του στοιχεία της ιδιωτικής του ζωής. Τέτοια είναι για παράδειγμα οι ανιχνευτές ψεύδους και ο ορός της αλήθειας. Στα πλαίσια βέβαια της ειδικής σχέσεως της ανάκρισης, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή μπορεί, τηρώντας τον αιτιώδη σύνδεσμο, να περιοριστεί, πχ με τη χρήση αναγνωρισμένων ανακριτικών μεθόδων.³ Αυτό που γίνεται δεκτό είναι η υποχρέωση του ατόμου να δίνει κάποιες πληροφορίες για στοιχεία της ιδιωτικής του ζωής όταν πρόκειται για καθαρά στατιστικούς σκοπούς και εφόσον εξασφαλίζεται η ανωνυμία του (πχ. Πληροφορίες για το μορφωτικό του επίπεδο ή για τις καταναλωτικές του επιλογές, για κανάλια που συνηθίζει να παρακολουθεί, μέρη διασκέδασης που προτιμά).

¹ Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο:Ατομικά Δικαιώματα Α',σελ. 390.

² Κώστα Χ. Χρυσογόνου, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 251.

³ Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο:Ατομικά Δικαιώματα Α',σελ. 391.

3β. Διαστάσεις του δικαιώματος

Η μεταβολή της έννοιας των συνταγματικών δικαιωμάτων τους αναγνώρισε τριπλή υπόσταση, τρεις διαστάσεις, τρεις μορφές του περιεχομένου τους, την αμυντική, την προστατευτική και τη διεκδικητική. Το δικαίωμα δηλαδή παραμένει ένα, το περιεχόμενό τους απλώς εμφανίζει τρεις διαστάσεις, ανάλογα με την πηγή του κινδύνου που «απειλεί» το δικαίωμα και ανάλογα με τον εκάστοτε αποδέκτη.

Έτσι, το αμυντικό περιεχόμενο του δικαιώματος στρέφεται κατά του κράτους αλλά και των ιδιωτών και παρέχει εναντίον τους αξίωση αποχής από κάθε επιθετική προς το δικαίωμα ενέργεια (πράξη ή παράλειψη). Το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος στρέφεται προς το κράτος και αξιώνει την παροχή βοήθειας για την απόκρουση επιθετικών προς το δικαίωμα ενεργειών και για την επανόρθωση της βλάβης από τέτοιες ενέργειες. Τέλος, το διεκδικητικό ή διασφαλιστικό περιεχόμενο στρέφεται πάλι προς το κράτος και αξιώνει την εξασφάλιση των μέσων (και υλικών) που είναι απαραίτητα για την ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων.¹ Το αμυντικό περιεχόμενο προκύπτει από τη συνταγματική αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας, το προστατευτικό περιεχόμενο προκύπτει από την αρχή του σύγχρονου Κοινωνικού κράτους ενώ το διασφαλιστικό περιεχόμενο δε προβλέπεται από το σύνταγμα ως βασικό αξίωμα παρά μόνον ειδικά και περιπτωσιολογικά. Το αμυντικό περιεχόμενο στρέφεται κατά του κράτους και των ιδιωτών (διαπροσωπική ενέργεια των συνταγματικών δικαιωμάτων), ενώ το προστατευτικό μόνο προς το κράτος. Ενώ η κρατική εξουσία υποχρεούται από το Σύνταγμα και να σέβεται και να προστατεύει την ανθρώπινη αξία, ο ιδιώτης υποχρεούται συνταγματικά μόνο να τη σέβεται.

Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή έχει καταρχήν αμυντικό περιεχόμενο. Στρέφεται *erga omnes*, δηλαδή τόσο κατά της κρατικής εξουσίας όσο και κατά του ιδιώτη και παρέχει αξίωση αποχής από κάθε επιθετική ενέργεια, πράξη ή παράλειψη. Αυτή η απόλυτη αμυντική ενέργεια προκύπτει και από την ίδια την λεκτική διατύπωση του άρθρου 9 αλλά και από το άρθρο 25 § 1, γ που αναγνωρίζει την διαπροσωπική ενεργεια όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων. Έτσι, ο φορέας του δικαιώματος προστατεύεται όχι μόνο από το κράτος αλλά και από κάθε ιδιώτη που απειλεί την ιδιωτική του ζωή. Μάλιστα, ο κίνδυνος παραβίασης της ιδιωτικής ζωής από ιδιώτες είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερος, γιατί το σύγχρονο δημοκρατικό κράτος ελέγχεται περισσότερο ενώ από την άλλη ο ιδιώτης έχει στη διαθεσή του όλο και πιο σύγχρονα και «έξυπνα» μέσα οπτικοακουστικής παρακολούθησης. Είναι φανερό ότι όσο κινδυνεύει η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή από παρακολούθηση και κατασκόπευση εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, τουλάχιστον άλλο τόσο, αν μη και περισσότερο, κινδυνεύει από παρακολούθηση και κατασκόπευση εκ μέρους διωτών, ο καθνας από τους οποίους μπορεί να έχει τα δικά του κίνητρα. Εξάλλου, το ίδιο το Σύνταγμα δεν

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 148 επ.

διακρίνει μεταξύ παραβίασης της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής από την κρατική εξουσία ή από αλλού.

Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή έχει επίσης προστατευτικό περιεχόμενο. Με βάση αυτό ο φορέας στρέφεται προς το κράτος και αξιώνει από αυτό την προστασία της ιδιωτικής του ζωής ενάντια σε οποιαδήποτε απειλή. Απευθύνεται δηλαδή το άτομο προς το σύγχρονο Κοινωνικό κράτος Δικαίου και ζητά βοήθεια από αυτό για να αποκρούσει επιθέσεις κάθε είδους στο απαραβίαστο της ιδιωτικής του ζωής.

Το κράτος δηλαδή από τη μία εμφανίζεται ως απειλή για την ιδιωτική ζωή του ατόμου (αμυντική διάσταση) και ζητείται από αυτό να παραλείψει κάθε τέτοια απειλή, ενώ από την άλλη το κράτος παρουσιάζεται ως «σύμμαχος» του ιδιώτη στην απόκρουση των επιθέσεων και στη παραβίαση της ιδιωτικής του ζωής.¹

Τέλος, το διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή είναι πράγματι αμφίβολο. Το Σύνταγμα δεν περιέχει συγκεκριμένη πρόβλεψη αναφορικά προς την εξασφάλιση των μέσων πραγμάτωσης του απαραβίαστου της ιδιωτικής του ζωής. Μόνο με μία τέτοια εξειδικευμένη πρόβλεψη θα ήταν δυνατή η αναγνώριση συγκεκριμένης αξίωσης προς παροχή των μέσων, υλικών και άλλων, για την άσκηση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή. Όμως, τέτοια δεν υπάρχει ενώ παράλληλα είναι δύσκολο να θεωρήσουμε ότι το Σύνταγμα περιέχει μία γενική αρχή υποχρέωσης του κράτους να παράσχει κάθε φορά ό,τι μέσο είναι αναγκαίο για την πραγμάτωση κάθε δικαιώματος.²

3γ. Φορείς

Φορέας του δικαιώματος στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής είναι κάθε φυσικό πρόσωπο. Αυτό προκύπτει και από την διατύπωση της διάταξης: «η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του *ατόμου* είναι απαραβίαστη». Εξάλλου, τα νομικά πρόσωπα δεν νοείται να έχουν ιδιωτική ζωή, πολύ περισσότερο δε οικογενειακή. Το απαραβίαστο της ιδιωτικής τους ζωής απολαμβάνουν όλα τα φυσικά πρόσωπα, δηλαδή όχι μόνο οι Έλληνες πολίτες αλλά και οι αλλοδαποί και οι ανιθαγενείς.³

3δ. Σχέση με άλλες διατάξεις

Συναφείς με τη προστασία της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής είναι το άσυλο της κατοικίας, η ελευθερία της επικοινωνίας, η ελευθερία σκέψης και λόγου, η ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης και η προστασία των προσωπικών δεδομένων. Όμως, το άσυλο της κατοικίας παρέχει προστασία στενότερη από το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής: η ιδιωτική ζωή μπορεί να διάγεται και σε

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος*, σελ. 35.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος*, σελ. 154.

³ Π.Δ.Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο:Ατομικά Δικαιώματα Α'*, σελ. 397.

χώρους εκτός της κατοικίας, αλλά και προσβάλλεται και με άλλους τρόπους εκτός από την είσοδο στην κατοικία (οπτικοακουστική κατασκόπευση, απαίτηση παροχής πληροφοριών για ιδιωτικές υποθέσεις). Επίσης, η ελευθερία της επικοινωνίας και η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης κατοχυρώνονται από ειδικές διατάξεις και δεν εμπίπτουν στην προστασία της ιδιωτικής ζωής. Τέλος, η προστασία της ιδιωτικής ζωής συνδέεται στενά με την κατά το άρθρο 5 παρ 1 του συντάγματος προστασία της προσωπικότητας, αφού στη τελευταία περιλαμβάνεται και η ελευθερία να παρουσιάζεσαι στους άλλους όπως και αν θέλεις καθώς και η σεξουαλική ελευθερία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Κατά την άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων στα πλαίσια ειδικών σχέσεων είναι δυνατό (και αναγκαίο πολλές φορές) να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά περιορισμοί. Ο περιορισμός συνιστά «συρρίκνωση» του περιεχομένου του δικαιώματος, όπως αυτό έχει προσδιοριστεί από τις τρεις γενικές οριοθετικές ρήτρες. Είναι δηλαδή ο περιορισμός ο «νομικός εχθρός» του δικαιώματος.¹ Με κάθε περιορισμό η εξωτερική γραμμή του δικαιώματος υποχωρεί προς τα μέσα και η προστατευτική ενέργεια του συρρικνώνεται.

Όλοι οι περιορισμοί των δικαιωμάτων πρέπει να έχουν χαρακτήρα εξαιρετικό και εντελώς προσωρινό. Να είναι ειδικοί και απόλυτα συγκεκριμένοι. Οι περιορισμοί μπορούν να τεθούν μόνο στα πλαίσια ειδικών σχέσεων και να βρίσκονται σε αιτιώδη σύνδεσμο με αυτές. Αφορούν μόνο τους εμπλεκόμενους στις ειδικές σχέσεις και μόνο για το χρόνο που εμπλέκονται. Αμέσως μόλις ο περιορισμός πάψει να υπάρχει πρέπει και το δικαίωμα να επανέλθει στη «φυσική» του κατάσταση, να ανακτήσει όλη του την προστατευτική ενέργεια.

Επιτρέπονται οι αιτιώδεις περιορισμοί και απαγορεύονται οι αναίτιώδεις. Οι αναίτιώδεις περιορισμοί συνιστούν προσβολές των δικαιωμάτων. Ο λόγος δηλαδή του περιορισμού είναι η νόμιμη αιτία για την οποία επιβάλλεται. Περιορισμός επιβαλλόμενος από τον αιτιώδη σύνδεσμο είναι αυτός που επιβάλλεται από την φυσική σχέση δικαιώματος και θεσμού. Είναι δηλαδή αναγκαίο να περιοριστεί ένα δικαίωμα, όταν η εφαρμογή του στα πλαίσια ενός ειδικού θεσμού θα οδηγούσε στην διάλυση του θεσμού αυτού. Περιορισμοί λοιπόν των συνταγματικών δικαιωμάτων μόνο στα πλαίσια των ειδικών σχέσεων και θεσμών είναι νοητοί, ενώ στα πλαίσια της γενικής σχέσης όλα τα δικαιώματα εφαρμόζονται σε όλη τους την έκταση: οποιοσδήποτε περιορισμός των δικαιωμάτων στη γενική σχέση είναι ανεπίτρεπτος, μιλάμε δηλαδή για προσβολή του δικαιώματος. Αντίθετα, κατά την εφαρμογή των δικαιωμάτων στις ειδικές σχέσεις και θεσμούς το περιεχόμενό τους μπορεί και πρέπει να συρρικνώνεται, δηλαδή να περιορίζεται. Αφού το Σύνταγμα προβαίνει σε ταυτόχρονη αναγνώριση και δικαιωμάτων και θεσμών, αυτό σημαίνει ότι επιτρέπει να περιορίζεται αιτιωδώς το δικαίωμα όταν η πλήρης εφαρμογή του στον κατοχυρωμένο θεσμό θα απειλούσε την ίδια την ύπαρξη αυτού του θεσμού.²

Τα παραπάνω εφαρμόζονται και στο δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής. Το δικαίωμα αυτό κατά την εφαρμογή του στη γενική σχέση δεν είναι δυνατόν να περιοριστεί. Κάτι τέτοιο θα συνιστούσε απαράδεκτη προσβολή του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή. Για παράδειγμα, αν το κράτος αποφάσιζε να

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος*, σελ. 201 επ.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος*, σελ. 218-219.

παρακολουθήσει μυστικά τα τηλέφωνα όλων ανεξαιρέτως των πολιτών για σκοπούς διακρίβωσης εγκλημάτων θα προσέβαλλε το συνταγματικό τους δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής. Αν αντίθετα η παρακολούθηση αφορούσε ορισμένους μόνο υπόπτους και για συγκεκριμένο έγκλημα, τότε στα πλαίσια της διακρίβωσης εγκλημάτων κάτι τέτοιο δεν θα ήταν αντισυνταγματικό. **Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή δηλαδή μόνο στα πλαίσια των ειδικών σχέσεων μπορεί να περιοριστεί και εφόσον τηρείται η αρχή του αιτιώδους των περιορισμών.** Σε τέτοιες ειδικές σχέσεις μάλιστα, ο περιορισμός είναι όχι μόνο δυνατός, αλλά και αναγκαίος συνήθως, προκειμένου να μην οδηγηθούμε στην ίδια τη διάλυση του θεσμού. Αυτήν την θεσμική εφαρμογή του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή θα εξετάσουμε στο κεφάλαιο αυτό με αναφορά σε συγκεκριμένα νομολογιακά παραδείγματα.

2. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΣΧΕΣΗ.

Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή είναι δυνατό, αλλά και απαραίτητο να περιοριστεί στα πλαίσια της ποινικής σχέσης. Η ποινική σχέση συνιστά από τη φύση της ένα πεδίο μεγάλης έντασης, όπου το Κράτος κυριαρχεί και τα συταγματικά δικαιώματα δοκιμάζονται.¹ Κατά την πρώτη τους εμφάνιση μάλιστα, τα συνταγματικά δικαιώματα δεν ήταν νοητό να εφαρμόζονται στην ποινική σχέση: ήταν αδιανόητο κανείς να μιλάει για δικαιώματα των φυλακισμένων!!!!

Κατά την άσκηση λοιπόν του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής στην ποινική σχέση (ειδική κυριαρχική σχέση) το δικαίωμα περιορίζεται στο μέτρο που επιβάλλεται από τον αιτιώδη σύνδεσμο. Οι περιορισμοί αυτοί δεν αφορούν όλους τους φορείς, αλλά μόνο αυτούς που εμπλέκονται με οποιοδήποτε τρόπο στην ποινική διαδικασία και μόνο για όσο χρόνο διαρκεί η εμπλοκή τους αυτή (παροδικότητα των περιορισμών).

Έτσι, **κατά τη διάρκεια της ανάκρισης** δεν μπορεί κάποιος να επικαλεστεί το απαραβίαστο της ιδιωτικής του ζωής για να μην απαντήσει στις απαντήσεις του ανακριτή. Αν δεχόμασταν κάτι τέτοιο, θα αποδεχόμασταν ταυτόχρονα και την κατάλυση του θεσμού της ανάκρισης, που όμως μέσω της αναγνώρισης της δίωξης των εγκλημάτων (άρθρα 7 και 25 του Συντάγματος) συνιστά θεσμό κατοχυρωμένο συνταγματικά. Από την ταυτόχρονη δηλαδή προστασία τόσο του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, όσο και του θεσμού της ανάκρισης προκύπτει η συνταγματική επιταγή της αρμονικής εφαρμογής του περιεχομένου τους. Αναλόγως, και **στο θεσμό των φυλακών** το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή αναγκαστικά περιορίζεται. Οι φυλακισμένοι έχουν ασφαλώς ιδιωτική ζωή, αλλά περιορίζεται αυτή στο μέτρο που υποδεικνύει ο αιτιώδης σύνδεσμος, προκειμένου να μην διαλυθεί ο θεσμός των φυλακών.

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 67 επ

Σύμφωνα με αυτά λοιπόν, στο θεσμό των φυλακών περιορίζεται η ελευθερία συμβίωσης¹, το δικαίωμα δηλαδή του ατόμου να επιλέγει αν και με ποιον θα συμβιώσει. Περιορίζεται επίσης το δικαίωμα διαμόρφωσης του ιδιωτικού βίου, αφού οι κρατούμενοι συνήθως τηρούν υποχρεωτικά ορισμένο πρόγραμμα που επιβάλλει ο κανονισμός της φυλακής. Ακόμη, στα πλαίσια της ανακριτικής διαδικασίας, περιορίζεται η ελευθερία απόκρυψης ή αποκάλυψης της ιδιωτικής ζωής, όταν γεγονότα αναγόμενα στην ιδιωτική σφαίρα έχουν άμεση σχέση με την έρευνα για τη διακρίβωση εγκλήματος. Συναφώς με αυτά, και κατά τη διάρκεια των δικών, το δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής περιορίζεται από το καθήκον μαρτυρίας και αληθείας. Διαφορετικά, θα κινδύνευε να διαλυθεί ο θεσμός της δίκης που κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο 20 του Συντάγματος.

3. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ.

Σύμφωνα με το άρθρο 48 του Συντάγματος **το δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής μπορεί να ανασταλεί** στην περίπτωση που η χώρα τεθεί σε κατάσταση πολιορκίας. Η εφαρμογή της διάταξης βέβαια είναι εξαιρετικά σπάνια. Ως περιορισμός των δικαιωμάτων πάντως έχει την ιδιαιτερότητα ότι εφαρμόζεται συνήθως στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας, αφορά όλους τους πολίτες.²

4. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΜΙΣΘΩΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ.

Όπως αναλύθηκε προηγουμένως, το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής περιλαμβάνει την ελευθερία διαμόρφωσης της ιδιωτικής ζωής. Αυτό σημαίνει ότι το άτομο έχει το δικαίωμα να διαμορφώνει την ιδιωτική του ζωή όπως το ίδιο θέλει. Το ίδιο ισχύει και όταν το άτομο μισθώνει κάποιο μίσθιο.

Πράγματι, όταν το άτομο συνάπτει μια μισθωτική σύμβαση μπαίνει σε μία μισθωτική σχέση, που είναι ένα ειδικότερο πλαίσιο άσκησης των δικαιωμάτων. Και η μισθωτική σχέση είναι μια ειδική διαπροσωπική σχέση, όπου τα δικαιώματα υφίστανται θεσμική προσαρμογή. Αυτό όμως μόνο όταν επιβάλλεται από τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ θεσμού και δικαιώματος. Τέτοιος αιτιώδης

¹ Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 390.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ. 206.

σύνδεσμος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει στην απαγόρευση στον μισθωτή να φιλοξενεί άτομα στο μισθίο ή να δέχεται επισκέψεις. Ο εκμισθωτής δεν μπορεί να απαγορεύσει αυτές τις δράσεις στην μισθωτή. Το στοιχείο αυτό είναι άσχετο με το κατά το νόμο περιεχόμενο της μισθωτικής σχέσης και γι'αυτό το λόγο δεν δημιουργεί αιτιώδη περιορισμό, αλλά προσβολή του δικαιώματος. Επίσης δεν ευσταθεί η αγωγή έξωσης για μόνο το λόγο, ότι η χρήση του μισθίου από ορισμένο αριθμό προσώπων, όμως η μισθώτρια οικογένεια απέκτησε παιδί. **Η ιδιωτική ζωή του ατόμου είναι στοιχείο άσχετο προς το φυσικό ή νόμιμο περιεχόμενο της μισθωτικής σχέσης**¹, αφού η σύμβαση μίσθωσης, ως συναλλακτική σύμβαση εξασφαλίζει στο μισθωτή τη χρήση του μισθίου και στον εκμισθωτή την καταβολή του μισθώματος. Αντίθετα, δεν δίνει στον εκμισθωτή το δικαίωμα να έχει λόγο στο πώς ο μισθωτής διαμορφώνει και διάγει την ιδιωτικής του ζωή, καθώς επίσης δεν του δίνει το δικαίωμα να παρακολουθεί τον μισθωτή στην ιδιωτική του ζωή. Τυχόν ρήτρες στη μισθωτική σύμβαση που παρέχουν στον εκμισθωτή τέτοιες εξουσίες είναι αντισυνταγματικές και δεν έχουν νομική ισχύ, αφού μετατρέπουν την εξουσία του εκμισθωτή, από εξουσία πάνω σε πράγμα (το μισθίο) σε εξουσία πάνω σε πρόσωπο (τον μισθωτή).²

5. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, η οικογενειακή ζωή περιλαμβάνεται στην ευρύτερη ιδιωτική ζωή. Η οικογενειακή ζωή είναι η ζωή του ατόμου στα πλαίσια της οικογένειας, περιέχει τις σχέσεις του ατόμου με τα μέλη της οικογένειάς του και τα ζητήματα που τους αφορούν.

Το Σύνταγμα στο άρθρο 21 παρ.1 αναγνωρίζει την οικογένεια ως «θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του έθνους» και την θέτει υπό την προστασία του. Επίσης στο άρθρο 9 προβλέπει ότι « η οικογενειακή ζωή είναι απαραβίαστη». Με τις δύο αυτές διατάξεις κατοχυρώνεται αφενός η προστατευτική, αφετέρου η αμυντική διάσταση του δικαιώματος στην οικογένεια. Στην πρώτη περίπτωση επιβάλλει την «παροχή», στη δεύτερη την «αποχή» του κράτους.³

Η οικογένεια αποτελείται από τους συζύγους και τα παιδιά τους, φυσικά και υιοθετημένα, έστω κι αν δεν ζουν στην ίδια κατοικία. Ως οικογένεια δεν νοείται μόνο η «νόμιμη» οικογένεια, αφού διαφοροποιείται από τη ρύθμιση για το γάμο. Οικογένεια συνιστούν και οι σύντροφοι της άγαμης συμβίωσης. Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι το Σύνταγμα δεν επιβάλλει την πλήρη νομική εξίσωση της έγγαμης και άγαμης συμβίωσης, αυτό δεν σημαίνει πάντως ότι επιτρέπει διαφοροποιήσεις όσον αφορά στην προστασία της ιδιωτικής ζωής. Μέσα στην οικογένεια ο

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 43.

² Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 43.

³ Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο:Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 392 επ.

άνθρωπος περνάει πράγματι πολύ μεγάλο μέρος της ζωής του μέσα στην οικογένεια. Γι' αυτό και η οικογένεια αποτελεί έναν ιδιαίτερο χώρο μέσα στον οποίο ασκούνται και συχνά περιορίζονται τα συνταγματικά δικαιώματα. Μάλιστα, στον οικογενειακό χώρο εμφανίζονται όχι σπάνια σχέσεις αντιθετικές και συγκρούσεις.

Ειδικότερα, οι αντιθέσεις στον οικογενειακό χώρο παρουσιάζονται σε δύο επίπεδα: αφενός στις σχέσεις των συζύγων και αφετέρου στις σχέσεις γονέων και τέκνων. Στα δύο αυτά επίπεδα σχέσεων εφαρμόζονται τα συνταγματικά δικαιώματα και συμβάλουν στον εκδημοκρατισμό των οικογενειακών σχέσεων.

A. Σχέσεις μεταξύ των συζύγων:

Στις σχέσεις μεταξύ των συζύγων εφαρμόζεται καταρχήν η αρχή της ισότητας. Ιδίως στο παρελθόν, η παραβίαση της αρχής της ισότητας κυρίως από τον σύζυγο προς την σύζυγο, ήταν ο κανόνας.

Το απαραβίαστο της οικογενειακής ζωής, ως ειδικό τμήμα του απαραβιάστου της ιδιωτικής ζωής σημαίνει επίσης την ελευθερία να επιλέγει κάποιος αν και πότε και με ποιον θα δημιουργήσει οικογένεια. Τα δικαιώματα του ατόμου να δημιουργήσει οικογένεια και να συνάψει γάμο κατοχυρώνεται επίσης με το άρθρο 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και από το άρθρο 23 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων.¹

Απαγορεύονται λοιπόν και είναι **αντισυνταγματικές κάθε είδους επεμβάσεις (ακόμα και με τυπικό νόμο) που έχουν ως αποτέλεσμα την απαγόρευση ή άμεσο περιορισμό της ίδρυσης έγγαμης ή άγαμης συμβίωσης** (εκτός από τα νόμιμα κωλύματα και όρια ηλικίας που προβλέπει ο ΑΚ. Αντίκειται λοιπόν στο Σύνταγμα η απαγόρευση της σύναψης γάμου μεταξύ αλλοθρήσκων και γι' αυτό ορθώς καταργήθηκε το άρθρο 1353 ΑΚ. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις δεν αποτελούν αντικειμενικό συστατικό στοιχείο της έγγαμης συμβίωσης και γι' αυτό δεν μπορεί να δημιουργηθεί αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος του δικαιώματος θρησκευτικής ελευθερίας στα πλαίσια της συγκεκριμένης σχέσης, της έγγαμης συμβίωσης.

Με το ίδιο σκεπτικό, δεν φαίνεται να συμβιβάζεται με την ελευθερία του γάμου και της θρησκευτικής συνείδησης η απαγόρευση του πολιτικού γάμου. Κι αυτό γιατί ανάγει λανθασμένα σε αντικειμενικό στοιχείο της έγγαμης σχέσης τις θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Επίσης, δεν μπορεί να θεωρηθεί βάσιμος λόγος κλονιστικός της έγγαμης συμβίωσης το γεγονός μόνο ότι ένας σύζυγος προσχώρησε σε ένα συγκεκριμένο θρήσκευμα, διαφορετικό από του άλλου συζύγου. Αν αντίθετα η προσχώρηση αυτή σημαίνει ότι ο εν λόγω σύζυγος παραμελεί και τα καθήκοντα και υποχρεώσεις του που απορρέουν από τη συμμετοχή του στη συζυγική σχέση.²

Παραβιάζει επίσης το δικαίωμα στο απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου κάθε απαγόρευση ή παρεμπόδιση της συμβίωσης των συζύγων, εκτός από αυτήν που πραγματοποιείται στα πλαίσια του νόμιμου ποινικού κολασμού. Αυτό σημαίνει ότι οικογενειακές επισκέψεις στην φυλακή αποτελούν εκδήλωση της προστασίας της οικογενειακής ζωής (και κατ'επέκταση της ιδιωτικής ζωής) μέσα

¹ Π.Δ. Δαγτόγλου, Σύνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 393.

² Έτσι οι αποφάσεις Εφ. Θεσ/κης 950/1975 και Εφ. Θεσ/κης 1294/1977.

στην ειδική κυριαρχική σχέση του ποινικού κολασμού και δεν μπορούν να απαγορευθούν, γιατί τότε θα είχαμε προσβολή του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή. Μπορούν μόνο να περιοριστούν στα πλαίσια που επιβάλλει ο αιτιώδης σύνδεσμος λόγω της εφαρμογής του δικαιώματος στην οικογενειακή και ιδιωτική ζωή στον ειδικό θεσμό των φυλακών (θεσμική εφαρμογή του δικαιώματος).

Εξάλλου, προσβολή του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελεί η επιβολή υποχρεώσεων στο άτομο, που αντίκεινται στη στοιχειώδη οικογενειακή αλληλεγγύη. Είναι έτσι επιβεβλημένη από το Σύνταγμα η απαλλαγή από το καθήκον μαρτυρίας των συγγενών έως κάποιο βαθμό.

B. Σχέσεις γονέων και τέκνων:

Τα θεμελιώδη δικαιώματα εφαρμόζονται και στις σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνων. Η αρχή της ισότητας έχει και εδώ εφαρμογή: δεν επιτρέπονται οι διακρίσεις μεταξύ των τέκνων με βάση κανένα κριτήριο, όπως το φύλο, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις κλπ. Η οικογενειακή σχέση και ειδικότερα η σχέση γονέα και τέκνου δεν έχει ως αντικειμενικό συστατικό στοιχείο τις θρησκευτικές πεποιθήσεις. Ειδικότερα απαγορεύονται διακρίσεις μεταξύ νόμιμων και εξώγαμων τέκνων.¹

Επίσης, η λήψη σωφρονιστικών μέτρων προσδιορίζεται και περιορίζεται από την εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων. Και στο χώρο αυτό ιδιαίτερη σημασία έχει η εφαρμογή της ισότητας στην αντιμετώπιση των τέκνων. Η λήψη ωστόσο σωφρονιστικών μέτρων σταματά να αποτελεί περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής όταν ξεπερνάει το μέτρο που επιβάλλεται από την αρχή της αναλογικότητας και γίνεται πρακτικά κακοποίηση του παιδιού. Το να κακοποιεί ένας γονέας το παιδί του δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση περιεχόμενο της ιδιωτικής του και οικογενειακής του ζωής και επομένως δεν εμπίπτει στην παρεχόμενη από το άρθρο 9 του Συντάγματος προστασία.

Στο περιεχόμενο του απαραβίαστου της οικογενειακής ζωής ανήκει και η αξίωση επαφής και επικοινωνίας των γονέων με τα παιδιά τους (και των παπουδών) ακόμα και μετά την διάλυση του γάμου.²

Αντισυνταγματική θα ήταν τέλος η αντικατάσταση της γονικής μέριμνας με «κρατική μέριμνα», εκτός στο μέτρο που αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον των τέκνων κατά τον νόμο και υπό δικαστικό έλεγχο. Μόνο ως ύστατο μέσο μπορεί να δικαιολογείται ο αποχωρισμός των τέκνων από τους γονείς και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.³ Ο γενικός όμως αποχωρισμός γονέων και τέκνων προς τον σκοπό της ανατροφής των παιδιών από το κράτος θα αντέβαινε στο απαραβίαστο της οικογενειακής ζωής του άρθρου 9 του Συντάγματος.

¹ Βλ. και άρθρο 9 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

² Βλέπε απόφαση ΑΠ 2071/1978 (Ολομ)-επικοινωνία εγγονού με τη γιαγιά του και απόφαση Μον. Πρωτ. Αθ. 1263/1979- επικοινωνία παπού και γιαγιάς με την εγγονή.

³ Π.Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο:Ατομικά Δικαιώματα Α',σελ. 396.

6. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Η σεξουαλική ζωή αποτελεί ιδιαίτερη περιοχή της ιδιωτικής περιοχής του ατόμου, μια περιοχή όπου η κατοχύρωση του απαραβίαστου αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία. Έτσι, το Σύνταγμα με το άρθρο 9 παρ.1 προστατεύει και τη σεξουαλική ελευθερία του ατόμου, την ελευθερία δηλαδή του καθενός να επιλέγει αν και με ποιον θα συνάψει σεξουαλική σχέση και όλα τα σχετικά ζητήματα.

Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη συνιστά προστατευόμενη ιδιωτική ζωή.¹ Για παράδειγμα, ο βιασμός ή η αποπλάνηση ενός ανηλίκου δεν μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση ότι αποτελεί περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η παραδοχή ότι η ιδιωτική ζωή μπορεί να έχει ως αντικείμενο παράνομες πράξεις, οδηγεί σε αντιφατικά συμπεράσματα και κλονίζει ολόκληρη την έννομη τάξη μας. **Η παράνομη ιδιωτική ζωή δεν προστατεύεται συνταγματικά, κι έτσι ούτε η σεξουαλική ζωή προστατεύεται, όταν συνδέεται με απαγορευμένες πράξεις, όπως ο βιασμός.** Διαφορετικά θα καταλήγαμε στο αδιανόητο συμπέρασμα ότι ο βιασμός προστατεύεται από το Σύνταγμα!! Αναλόγως, η ελευθερία επιλογής συντρόφου ανήκει στην προστατευόμενη σεξουαλική ελευθερία, όχι όμως όταν ο σύντροφος αυτός είναι ανήλικος, οπότε πρόκειται για παράνομη πράξη που απαγορεύεται από τον ποινικό μας κώδικα και γ'αυτό δεν μπορεί να διεκδικεί συνταγματική αναγνώριση κα προστασία.

Επίσης, στο ίδιο πνεύμα, δεν συνιστά προστατευόμενη ιδιωτική ζωή και σεξουαλική ελευθερία η συνεύρεση ανηλίκων, η οποία πραγματοποιείται μετά από εκβιασμό και εκμετάλλευσης της υπερέχουσας θέσης του ενός μέρους, όπως για παράδειγμα στην υπόθεση του Δημάρχου Βόλου².

Στις περιπτώσεις αυτές το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή απλώς οριοθετείται (κυρίως από τη ρήτρα της νομιμότητας, αλλά και τη χρηστότητας), συγκεκριμενοποιείται δηλαδή το περιεχόμενό του. Αντίθετα, στα πλαίσια του θεσμού του γάμου το δικαίωμα στην ελεύθερη σεξουαλική ζωή περιορίζεται, ελαττώνεται δηλαδή το περιεχόμενό του.

Πράγματι, όταν η σεξουαλική ελευθερία εφαρμόζεται στον ειδικότερο θεσμό του γάμου, υφίσταται θεσμική εφαρμογή. Κι αυτό γιατί η σεξουαλική ζωή των συζύγων αποτελεί συστατικό στοιχείο της ειδικής σχέσης του γάμου, και άρα καθιστά τον περιορισμό της αιτιώδη και άρα επιτρεπτό μέσα σ'αυτόν τον ειδικό θεσμό. **Είναι έτσι θεμιτό να περιορίζεται η ιδιωτική ζωή του ατόμου (με την έννοια της σεξουαλικής ελευθερίας), όταν το άτομο αυτό εισέρχεται στο θεσμό του γάμου και στα πλαίσια της υποχρέωσης συζυγικής πίστης που ο γάμος συνεπάγεται.** Αντίθετα, ο γάμος δεν δίνει στον σύζυγο το δικαίωμα να γνωρίζει την επαγγελματική ζωή του άλλου συζύγου, αφού η τελευταία δεν ανήκει στο περιεχόμενο της συζυγικής ζωής. Έτσι, στην υπόθεση της «ζωηρής φαρμακοποιού» η εξωσυζυγική σχέση της συζύγου δεν αποτελεί ιδιωτική της ζωή κι έτσι κρίθηκε ότι η μαγνητοταινία που περιείχε τις συνομιλίες με τον εραστή

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 44.

² Βλέπε την απόφαση ΣτΕ 3922/ 2005 (Τμ. Γ')- Δήμαρχος Βόλου.

της δεν προσέβαλλε το δικαίωμα της στην ιδιωτική ζωή και γι' αυτό το εν λόγω αποδεικτικό μέσο δεν ήταν παράνομο.¹

Σχετικά με την ιδιωτική ζωή και τη σεξουαλική ελευθερία ειδικότερα, υπάρχει και ενδιαφέρουσα νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. Έτσι, το Δικαστήριο στις υποθέσεις Lustig-Prean/ Beckett και Smith/ Grady διαπίστωσε αδικαιολόγητη επέμβαση στην ιδιωτική ζωή και παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ.² Στις δύο αυτές περιπτώσεις οι προσφεύγοντες υπηρετούσαν ως μόνιμοι αξιωματικοί στις ένοπλες δυνάμεις της Μ.Βρετανίας με άριστη διαγωγή και επιδόσεις. Μετά από ανώνυμες καταγγελίες διεξήχθη εις βάρος τους διοικητική έρευνα ε αντικείμενο τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις. Κατά τη διάρκεια της έρευνας οι προσφεύγοντες παραδέχθηκαν την ομοφυλοφιλία τους, απάντησαν σε πολλές ερωτήσεις γύρω από την ιδιωτική και τη σεξουαλική τους ζωή και τελικά αποτάχθηκαν από τις ένοπλες δυνάμεις με αιτιολογία τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η έρευνα στην ιδιωτική και σεξουαλική ζωή των προσφευγόντων ήταν αδιάκριτη, επηρέασε την προσωπική τους ζωή και ότι η απόταξή τους ήταν μέτρο αδικαιολόγητο, ενόψει του ότι δεν συνδεόταν με κάποια συμπεριφορά τους μέσα στο στράτευμα, αλλά βασιζόταν αποκλειστικά στο στις ομοφιλοφυλικές σεξουαλικές τους προτιμήσεις. Η απόφαση, αναλύοντας τις προϋποθέσεις του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, κατέληξε ότι ένας τέτοιος περιορισμός είναι επιτρεπτός όταν απαντά σε μια πιεστική κοινωνική ανάγκη, είναι απαραίτητος στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας για λόγους δημόσιας ασφαλείας, πρόληψης αναταραχών κλπ και μόνο όταν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας μέσου και σκοπού. Για να περιοριστούν τα δικαιώματα που αφορούν το άκρως προσωπικό τμήμα της ιδιωτικής ζωής του ατομου, και ιδιαίτερα το εντελώς απόκρυφο τμήμα που είναι η σεξουαλική ζωή πρέπει να συντρέχουν ιδιαίτερα σοβαροί λόγοι, αλλιώς έχουμε σφοδρή προσβολή του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή.

7.ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ.

Στα πλαίσια της κληρονομικής σχέσης το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή είναι δυνατόν να περιοριστεί μόνο εφόσον υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος, αλλιώς καταλήγουμε σε προσβολή του δικαιώματος στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής. **Το κληρονομικό δικαίωμα δεν επιτρέπεται να καταλήγει από εξουσία επί πραγμάτων (την κληρονομιά) σε εξουσία επί προσώπων (τον κληρονόμο).**

¹ Βλέπε την απόφαση ΑΠ 381/ 1987 (Τμ. Γ')- η «ζωηρή φαρμακοποιός».

² Ιωάννη Δ. Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ.120 επ.

Έτσι, ο διαθέτης δεν μπορεί να περιλάβει στη διαθήκη του αίρεση διαζυγίου. Δεν μπορεί δηλαδή να θέσει ως όρο για να κληρονομήσει ο διάδοχος την περιουσία να πάρει πρώτα διαζύγιο. Το περιοριζόμενο δικαίωμα που είναι το δικαίωμα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή δεν συνδέεται με αιτιώδη αντικειμενικό σύνδεσμο με το περιεχόμενο της κληρονομικής σχέσης. Η διαθήκη είναι νομικό μέσο μόνο για μεταβίβαση της περιουσίας του διαθέτη, και όχι μέσο για τον καθορισμό της ιδιωτικής ζωής του κληρονόμου.¹ Γενικότερα, **η διαθήκη δεν μπορεί να περιέχει ρήτρα που να καθορίζει την ιδιωτική ζωή του κληρονόμου**, τις προτιμήσεις του, τις επιλογές του για τη ζωή του, τις σεξουαλικές του προτιμήσεις. Τέτοια ρήτρα προσβάλλει το δικαίωμα του κληρονόμου στην ιδιωτική ζωή και γ'αυτό είναι αντισυνταγματική και δεν έχει νομική ισχύ.

Αντίστοιχα, **και η ιδιωτική ζωή του διαθέτη είναι απαραβίαστη**. Η προστασία του αυτή δεν παύει για μόνο το λόγο ότι απεβίωσε. Έτσι δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα η ακύρωση της διαθήκης, για το λόγο ότι ο διαθέτης εγκατέστησε ως κληρονόμο την ερωμένη. Η επίκληση γεγονότων αναγόμενων στην ιδιωτική ζωή του διαθέτη προσβάλλει το δικαίωμά του στην ιδιωτική ζωή και δημιουργεί ανομοιογενή αντίθεση, εφόσον η ιδιωτική ζωή του διαθέτη δεν αποτελεί αντικειμενικό στοιχείο των κληρονομικών σχέσεων, αφού αυτές δημιουργήθηκαν μετά το θάνατο του διαθέτη.²

8. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΜΜΕ/ ΤΥΠΟΣ.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες, όσο και επικαιρο είναι το ζήτημα της διαπλοκής των ΜΜΕ με την ιδιωτική ζωή. Σύμφωνα με τη διαπροσωπική ενέργεια των συνταγματικών δικαιωμάτων (Σύνταγμα 25, 1γ) τα ΜΜΕ είναι υποχρεωμένα να σέβονται το δικαίωμα των πολιτών στην ιδιωτική ζωή. Πολύ συχνά ανακύπτει το ζήτημα της δημοσίευσης στον τύπο ή της παρουσίασης στην τηλεόραση στιγμιότυπων από την ιδιωτική ζωή των ατόμων. Για να λυθεί το πρόβλημα θα χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο της αντιπαράθεσης δικαιώματος και θεσμού.

Το Σύνταγμα στο άρθρο 9 κατοχυρώνει το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής. Επίσης στο άρθρο 14 κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου και στο άρθρο 15 την τηλεόραση και τα άλλα ΜΜΕ. Κατοχυρώνεται έτσι η ειδική σχέση της δημοσιότητας. Μέσα στη σχέση αυτή **το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή προσαρμόζεται θεσμικά αν στοιχειοθετείται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ του δικαίωματος στην ιδιωτική ζωή και της ειδικής σχέσης της δημοσιότητας.**

Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες δημοσιεύονται στοιχεία της ιδιωτικής σφαίρας των λεγόμενων «δημοσίων προσώπων», προσώπων δηλαδή

¹ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Σύνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος, σελ. 39.

² Βλέπε τις αποφάσεις ΑΠ 1174/1974 (Ολομ.) και ΑΠ 319/1977 (Ολομ.).

που ενδιαφέρουν το ευρύ κοινό. Ειδικότερα στην απόφαση ΑΠ 854/ 2002, το δικαστήριο είπε ότι η ιδιωτική σφαίρα του ατόμου μπορεί κατά περίπτωση να μειωθεί, ανάλογα με τη βούληση ή τη συμπεριφορά του ατόμου¹. Πιο συγκεκριμένα, στην εν λόγω περίπτωση, ο ενάγων ήταν δημόσιο πρόσωπο ευρέως γνωστό που πολύ συχνά έβγαине στα τηλεοπτικά «παράθυρα» και μιλούσε ο ίδιος για την ιδιωτική του ζωή, τις απόψεις του για το γυναικείο φύλο, στοιχεία για τις σχέσεις του με τη σύζυγό του και την οικογένειά του κλπ. Όταν όμως ένα περιοδικό δημοσίευσε ένα άρθρο γύρω από αυτά, κατέθεσε αγωγή αποζημίωσης για προσβολή της προσωπικότητάς του. Το δικαστήριο όμως είπε ότι αφενός **τα πρόσωπα που ασκούν δημόσια λειτουργήματα ή κατέχουν αξιώματα ευλόγως ενδιαφέρουν το κοινωνικό σύνολο και επιτρέπεται η δημοσίευση στον τύπο, και μέσα σ'αυτά τα πλαίσια, πληροφοριών που αφορούν αυτά τα πρόσωπα.** Αφετέρου, αν τα πρόσωπα αυτά, που ενδιαφέρουν το κοινωνικό σύνολο, **έχουν τα ίδια επιδιώξει την προβολή τους δια των ΜΜΕ, εκθέτοντας δημόσια γεγονότα του ιδιωτικού και οικογενειακού τους βίου, τότε είναι δυνατόν να δημοσιεύονται τέτοια γεγονότα στον τύπο.**² Βέβαια, ο περιορισμός αυτός του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή δεν μπορεί να φτάσει μέχρι το σημείο που το δικαίωμα αυτό δεν θα υπάρχει καθόλου, ακόμα κι αν ο ίδιος ο φορέας του το θέλει. Κι αυτό γιατί ο περιορισμός ενός δικαιώματος δεν μπορεί ποτέ να φτάσει ως τον πυρήνα του, δηλαδή ως την κτήση του. Από το χαρακτήρα των συνταγματικών δικαιωμάτων ως δικαιωμάτων αναπαλλοτρίωτων και συνυφασμένων με την ανθρώπινη φύση προκύπτει ότι η παραίτηση από ένα τέτοιο «προσωπικό» δικαίωμα δεν είναι δυνατή.³

Επιπλέον, στην απόφαση ΣτΕ 3545/ 2002 (Υπόθεση τραγουδιστή – Τριανταφυλλόπουλου) το δικαστήριο κλήθηκε να σταθμίσει το δικαίωμα του τραγουδιστή στο απαραβίαστο της ιδιωτικής του ζωής και το δικαίωμα του κοινού για ενημέρωση, μαζί με την ελευθερία έκφρασης και διάδοσης στοχασμών μέσω της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Το δικαστήριο είπε ότι η ελευθερία της έκφρασης και διάδοσης στοχασμών, όπως και η ελευθερία του πληροφορέιν και πληροφορείσθαι που κατοχυρώνει το άρθρο 5Α παρ.1 του Συντάγματος, δεν περιλαμβάνει και την ελευθερία διάδοσης πληροφοριών που ανάγονται στην προστατευόμενη από το άρθρο 9 παρ.1 του Συντάγματος ιδιωτική ζωή του ατόμου, στον πυρήνα της οποίας ανήκει αδιαμφισβήτητα και η ερωτική του ζωή. Στον ιδιωτικό πυρήνα κανένας δεν μπορεί διεισδύσει αν το ίδιο το άτομο δεν επιλέξει οικειοθελώς να δημοσιοποιήσει οικειοθελώς τα στοιχεία που σχετίζονται με αυτόν. Επομένως η διάδοση πληροφοριών τέτοιου περιεχομένου δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει θεμιτώς, από συνταγματικής απόψεως, περιεχόμενο του δικαιώματος πληροφορήσεως ή της ελεύθερης εκφράσεως και διαδόσεως στοχασμών.⁴ Με άλλα λόγια οι διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 και 14 παρ. 1 του Συντάγματος οριοθετούνται σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο των κατοχυρούμενων από αυτές ελευθεριών και δικαιωμάτων από

¹ Κώστα Χ. Χρυσογόνου, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 251.

² Βλέπε την απόφαση ΑΠ 854/ 2002.

³ Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό Μέρος, σελ.131.

⁴ Βλέπε την απόφαση ΣτΕ 3545/ 2002 – Υπόθεση Τριανταφυλλόπουλου και τραγουδιστή.

τη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1. (απόρροια μεταξύ άλλων και από την αρχή της τυπικής ισοδυναμίας των συνταγματικών διατάξεων).

9. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ.

Όπως αναλύθηκε και παραπάνω, η ιδιωτική ζωή σήμερα απειλείται πολύ συχνά από την εν αγνοία του ατόμου καταγραφή της, ιδιαίτερα εν όψει της ραγδαίας εξελίξης της τεχνολογίας. Το πρόβλημα προβάλλει έντονο στις σχέσεις μεταξύ του άρθρου 9 παρ.1 του Συντάγματος με το άρθρο 19 παρ. 3, το οποίο μετά την αναθεώρηση του 2001 λέει ότι απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου 9 Α που κατοχυρώνει την πληροφοριακή αυτοδιάθεση του ατόμου.

Ακόμα και στο επίπεδο της κοινής νομοθεσίας (ΠΚ 370^Α παρ.2) καθίσταται αξιόποινη η αθέμιτη παρακολούθηση με ειδικά τεχνικά μέσα των μη δημοσίων πράξεων τρίτων. Ο Άρειος Πάγος στην απόφασή του 874/ 2004 (μαγνητοσκόπηση ταμιά) και 1317/ 2001 διευκρίνισε την έννοια των μη δημοσίων πράξεων. Είπε λοιπόν ότι **δεν συνιστούν μη δημόσιες πράξεις όσες πράξεις, ανεξάρτητα από τον τόπο και το χρόνο που γίνονται, δεν ανάγονται στη σφαίρα της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής, αλλά πραγματοποιούνται στα πλαίσια των ανατεθειμένων σε αυτούς υπηρεσιακών καθηκόντων, που υπόκεινται σε έλεγχο και κριτική.** Έκρινε λοιπόν ότι δεν είναι αξιόποινη η κρυφή μαγνητοσκόπηση της είσπραξης και καταμέτρησης χρηματικών ποσών προερχόμενων από τρίτους, από μέλη της διοίκησης ΝΠΙΔ και από ταμιά καταστήματος¹, με σκοπό τη διακρίβωση τέλεσης πράξεων υπεξαίρεσης. Τα παραπάνω εναρμονίζονται προς τον προσδιορισμό της έννοιας της ιδιωτικής ζωή στην οποία καταλήξαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, αφού η επαγγελματική και οικονομική δραστηριότητα του είδους αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στα όρια της ιδιωτικής ζωής των υπό παρακολούθηση προσώπων.

Σε ό,τι αφορά περαιτέρω τη μαγνητοφώνηση ιδιωτικής συνομιλίας από κάποιον από τους συμμετέχοντες σε αυτή, θα μπορούσε να επισημανθεί πως κάτι τέτοιο **δεν παραβιάζει το άρθρο 19 του Συντάγματος, ούτε και το άρθρο 9 παρ.1, αν ο μαγνητοφωνούμενος δεν έχει εκφρασθεί για ζητήματα που υπάγονται στον ιδιωτικό του βίο.** Τέτοια είναι η συνομιλία για εγκλήματα που τέλεσε στο παρελθόν ή η τέλεση εγκλημάτων μέσω ακριβώς της συνομιλίας (π.χ. συκοφαντική δυσφήμιση). Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, το Σύνταγμα δεν είναι νοητό να προστατεύει την παρανομία και γιαυτό οι παράνομες πράξεις δεν συνιστούν προστατευόμενη ιδιωτική ζωή.Επομένως η μαγνητοσκόπηση που γίνεται προς σκοπό διακρίβωσης

¹ Βλέπε τις αποφάσεις ΑΠ 1317/2001 και ΑΠ 874/ 2004 αντίστοιχα..

τέτοιων πράξεων δεν είναι παραβίαση της ιδιωτικής ζωής και άρα παράνομη και αντίθετη στο άρθρο 19 του Συντάγματος.

Παρόλ'αυτά, πρέπει να επισημανθεί ότι η νομολογία του Αρείου Πάγου σταθερά τα τελευταία χρόνια προσανατολίζεται προς την ερμηνευτική εκδοχή ότι η αποτύπωση τηλεφωνικής συνδιάλεξης σε μαγνητοταινία χωρίς τη συναίνεση όλων των συνδιαλεγόμενων προσκρούει στα άρθρα 9 παρ. 1 και 19 του Συντάγματος που κατοχυρώνουν το απαραβίαστο στην ιδιωτική ζωή και το απόρρητο των επικοινωνιών.¹

¹ Έτσι οι αποφάσεις ΑΠ 1/2001 και ΑΠ 18/1995.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία, θα παραθέσουμε παρακάτω τα πιο σημαντικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα που προηγήθηκε:

1. Η έννοια της ιδιωτικής ζωής αποτελείται από “corpus” και “animus” και μπορεί να οριστεί ως η ζωή που διάγει το άτομο σε στενό κύκλο προσώπων και αφορά τις προσωπικές του υποθέσεις.
2. Η ιδιωτική ζωή όταν ασκείται στην γενική σχέση δεν περιορίζεται ποτέ, μόνο οριοθετείται από τις τρεις ρήτρες της νομιμότητας, της κοινωνικότητας και της χρηστότητας.
3. Το περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής μόνο νόμιμες πράξεις μπορεί να περιλαμβάνει και σε καμία περίπτωση παράνομες.
4. Η αναγνώριση της ιδιωτικής ζωής είναι διπλή: το άρθρο 9 του Συντάγματος αναγνωρίζει και προστατεύει την ιδιωτική ζωή τόσο ως αντικειμενικό θεσμό, όσο και ως υποκειμενικό δικαίωμα.
5. Ως συνταγματικό δικαίωμα η ιδιωτική ζωή αναλύεται σε πολλές επιμέρους ελευθερίες.
6. Το δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής έχει όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα τρεις διαστάσεις, την αμυντική, την προστατευτική και την διασφαλιστική.
7. Το Σύνταγμά μας προβαίνει σε ταυτόχρονη αναγνώριση δικαιωμάτων και θεσμών.
8. Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή μόνο στα πλαίσια των ειδικών σχέσεων μπορεί να περιοριστεί και εφόσον τηρείται η αρχή του αιτιώδους των περιορισμών.
9. Κατά την εφαρμογή του δικαιώματος του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής στις ειδικές κυριαρχικές (π.χ. στο θεσμό των φυλακών) και διαπροσωπικές σχέσεις (π.χ. στη μισθωτική σχέση), το δικαίωμα αυτό περιορίζεται μόνο στο μέτρο που επιτρέπει ο αιτιώδης σύνδεσμος, εφόσον δηλαδή υπάρχουν μεταξύ του δικαιώματος και του θεσμού στον οποίο αυτό εφαρμόζεται κοινά αντικειμενικά στοιχεία.
10. Το δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής δεν μπορεί ποτέ να περιοριστεί ποτέ ως το σημείο που να θίγεται ο πυρήνας του, γιατί τότε έχουμε προσβολή του.
11. Η σημασία που έχει το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής είναι αυξανόμενη ενόψει της συνεχούς εξέλιξης της σύγχρονης τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών μέσων παρακολούθησης.

IV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ-SUMMARY

Ο ορισμός του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή είναι κεφαλαιώδους σημασίας στη σύγχρονη εποχή, ενόψει της εξέλιξης της τεχνολογίας παρακολούθησης. Ιδιωτική ζωή είναι η ζωή που το άτομο διάγει σε στενό κύκλο ατόμων και αφορά τις ιδιωτικές του υποθέσεις. Η ιδιωτική ζωή στη γενική σχέση δεν περιορίζεται, αλλά μόνο οριοθετείται από τις τρεις ρήτρες του άρθρου 5 του Συντάγματος, τη νομιμότητα, την κοινωνικότητα και τη χρηστότητα. Η ιδιωτική ζωή αναγνωρίζεται και προστατεύεται διπλά από το Σύνταγμα στο άρθρο 9, δηλαδή ως υποκειμενικό δικαίωμα και ως αντικειμενικός θεσμός. Η ιδιωτική ζωή περιορίζεται μόνο όταν εφαρμόζεται στα πλαίσια ειδικών σχέσεων και εφόσον τηρείται ο αιτιώδης σύνδεσμος, διαφορετικά έχουμε προσβολή του δικαιώματος.

The definition of private life is extremely important in our days, especially because technology has advanced so much. Private life is the life that a person leads in a closed circle of people and has to do with his personal affairs. Private life cannot be restricted in the general area; it can only be defined by the three clauses of article 5 of our Constitution, legal, social and moral. Private life is double-protected by the Constitution in the 9th article, meaning as a subjective right and as an objective institution. Private life can only be restricted when applied at special areas and only if there is a reasonable connection, otherwise the right is offended.

V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΤΥΠΙΚΗ

- **Βιδάλη Τ.** , Η Συνταγματική Διάσταση της εξουσίας στο γάμο και στην οικογένεια, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα 1996.
- **Γαζή Ανδρέα**, Η επίδρασις του Συντάγματος επί του Αστικού Δικαίου.
- **Δαγτόγλου Π.Δ.**, Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα Α' , εκδόσεις Σάκκουλα, Β' έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 2005.
- **Δημητρόπουλου Γ. Ανδρέα**, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Β' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008.
- **Δημητρόπουλου Γ. Ανδρέα**, Η Συνταγματική Προστασία του Ανθρώπου από την Ιδιωτική Εξουσία, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1981-1982.
- **Δημητρόπουλου Γ. Ανδρέα**, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος 2008.
- **Ιγγλεζάκη Δ. Ιωάννη**, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004.
- **Κυριαζή – Γουβέλη Δ.** , Θεμελιώδη Δικαιώματα εις την Αρχαίαν Ελλάδα, τ.τ. Κυριακόπουλου, 1966.
- **Μάνεση Ι. Αριστόβουλος**, Συνταγματικό Δίκαιο- Ατομικές Ελευθερίες Α' , εκδόσεις Σάκκουλα 1978.
- **Μαυριά Γ.Κώστα** , Το Συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου, εκδόσεις Σάκκουλα 1983.
- **Μιχαηλίδη- Νουάρου Γ.** , Το Απαραβίαστο του Ιδιωτικού Βίου και η ελευθερία του τύπου, Το Σ 1983.
- **Ράικου Αθανάσιου**, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος 2 Θεμελιώδη Δικαιώματα έκδοση 2^η Σάκκουλας 2002.
- **Τσάτσου Δ.** , Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος γ' Θεμελιώδη Δικαιώματα, Γενικό Μέρος 1988.
- **Χρυσογόνου Χ. Κώστα**, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη 2006.

2. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

- Εργασία της Κουτσούρη Γεωργίας-Σπυριδούλας με θέμα «Η Ιδιωτική Ζωή», Μάιος 2006.
- Εργασία της Κούκου Γεωργίας με θέμα «Ιδιωτική Ζωή».
- Εργασία της Ουζούν Καρίνας με θέμα «Προστασία της Ιδιωτικής Ζωής κατά το Σ9», 2004.
- Εργασία της Πατσασιδέρη Άννας με θέμα «Προστασία της Ιδιωτικής Ζωής», 2004.
- Εργασία της Γρηγοράκη Γεωργίας με θέμα «Κρυφή Κάμερα», 2004.
- Εργασία της Αρώνη Αγγελικής –Δήμητρας με θέμα «Ιδιωτική ζωή», 2004.
- Εργασία της Κοντού Λουκίας με θέμα «Συνταγματικά δικαιώματα στις Οικογενειακές Σχέσεις», 2004.

VI. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- **ΑΠ 2071/1978 (Ολομ)**-επικοινωνία εγγονού με τη γιαγιά του .
- **Μον. Πρωτ. Αθ. 1263/1979**- επικοινωνία παπού και γιαγιάς με την εγγονή.
- **ΕΦ. Θεσ/κης αποφάσεις 950/1975 και 1294/1977.**
- **ΣτΕ 3922/ 2005 (Τμ. Γ')**- Δήμαρχος Βόλου.
- **ΑΠ 1/2001**- αποτύπωση τηλεφωνικής συνδιάλεξης σε μαγνητοταινία χωρίς τη συναίνεση όλων των συνδιαλεγομένων.
- **ΑΠ 18/1995**- αποτύπωση τηλεφωνικής συνδιάλεξης σε μαγνητοταινία χωρίς τη συναίνεση όλων των συνδιαλεγομένων.
- **ΑΠ 854/ 2002**- Υπόθεση Περιοδικού «CΙΑΟ».
- **ΑΠ 381/ 1987 (Τμ. Γ')**- η «ζωηρή φαρμακοποιός».
- **ΑΠ 1174/1974 (Ολομ.)**- η «παλλακίδα» κληρονόμος.
- **ΣτΕ 3545/ 2002** – Υπόθεση Τριανταφυλλόπουλου και τραγουδιστή.
- **ΑΠ 1317/2001**- Κρυφή μαγνητοσκόπηση είσπραξης.
- **ΑΠ 874/2004**- Κρυφή μαγνητοσκόπηση ταμιά καταστήματος.

VII. ΛΗΜΜΑΤΑ

Ιδιωτική ζωή, Ιδιωτικές υποθέσεις, Παρακολούθηση, Οικογένεια.

Private life, Privacy, Family.